

Ninive, Matisse és az Aluljáró

BÁGER GUSZTÁV: IDŐTÁV MOLLBAN

**Széphalom Könyvműhely
Budapest, 2003
78 oldal, 1600 Ft**

Báger Gusztáv költészete nemcsak Magyarországon ismert, kevesen tudják róla, hogy Németországban több fórumon rendszeresen jelen van, közlik a lapok, folyóiratok, vendégségbe hívják a klubok, egyesületek, a német írószövetségnek tagja, mondhatni, közszereplő a német médiában, talán nem túlzás azt állítani, hogy jobban ismerik, mint itthon. Német nyelvű kötete is megjelent, *Heiskaltes Wasser*, 2001. Báger Gusztávval interjúk készültek a német lapokban, a legkomolyabb orgánumok dicsérték, értékelték versművészetét. Franciaországban szintén könyve jelent meg, amit a párizsi közvélemény nagy érdeklődéssel fogadott.

Csak remélhető, hogy hazánkban is „felfedezik” egy kicsit jobban, mint eddig. Költészete megérdemelné. Tandori Dezső nem egy alkalommal leírta róla: nagyon egyéni, sajátos beszédmóddal rendelkezik, ami megkülönbözteti az eddigi stílusoktól.

Kabdebó Lóránt írja Báger Gusztáv költészetéről: „Ne legyen semmi, ami korlátoz. A korlátozott és a korlátozó az ő verséből ki van rekesztve. A szabadság: a korlátok nélkülség. „*Tárguló éjben / téglányi szobám / végre jót pihen*”. Bízzák rá, ő majd megszerkeszti magában a korlátokat és a korlátozót. Ez adja lírájának személyes ihletét. Amin változtatni nem lehet. Amibe zárva formálódik az egyes ember létezése. Bevallani ez éppen elég súlyos feladat: a tudomásulvétel fájdalma. Ez külső (politikai) korlátozásokat nem bír elviselni.”

Jól jellemzi *Kabdebó Lóránt* Báger Gusztáv alkotói habitusát és attitűdjét, ez a fajta emberi természet az időtlen teljességet keresi, az esetlegességek csak annyira érintik meg, amennyire hozzájárulnak az adekvát megnyilatkozás érvényességéhez. A transzcendenssel szembeni tárgyias szkepszis ugyanúgy lételeme ennek a világ-megközelítésnek, mint a klasszicista és a romantikus eszmény megkérdőjelezése, átírása. A mitikus jelképek sem homályosítják el a tökéletlenségek jelenvalóságát, az időbeliségbe ágyazottság (a temporalitás) végkifejletét. „nem tudom miért-nekem / a clochard-ok köszönnék” írja az *Időtáv mollban* nyitóversében.

A nyitóopus (Rejtély) több tipikus mondatot tartalmaz, amelyek a későbbi motívumokat magyarázzák, ezért érdemes foglalkozni részletesen a verssel.

A „talán csak belém ömlik / szétoszthatatlan a bor // talán megszagolhatóan nőket / mágnesezek sorra” sorok motivikus hálója a Mallarmé-féle objektivitás (szimbolizmus)

jeleit hordozza áttételesen. A látszat és a lényeg, előtér és háttér kétosztható totalitása helyén az eleve ambivalens távlat képe bontakozik ki. Olyan költői adottsága ez Báger Gusztávnak, amely által új jelentések nyerhetők. Mallarmé reményét, ami a homéroszi tévutak után az orphikusság regisztereit véli fellelni az új elbeszélő-perspektívában, átértelmezi, Báger Gusztáv Weöres Sándorhoz hasonlóan a textusokat inkább beszélgetés-foszlányoknak tekinti, nem szakrális „szövegeknek”. Az új tárgyiasság szabályigényeit is áthágja, mind szemantikailag, mind szellemileg. Esménye az eszménytelenség, minden direkt irodalmi törekvés kétséges számára, ezért az ironikus beszédmódot is ironiával fogadja s írja újra. A „szétoszthatatlan bor” több jelentésrétegek takar/fed fel. Elsősorban a „szellem”-re, a spirit-re, a pneumára, a rúach-ra vonatkoztatható, ami annyi fele osztható, amennyien vagyunk, emberek a Földön. Tehát nem kell izgulni, a bor örökké tart, nem függ létszámtól, numerikus direktíváktól, a „vedrek” mindig tele vannak, a bor elfogyhatatlan, kimeríthetetlen és azok rendelkeznek vele, akiknek a bensejéből élő vizek folyamai fakadnak, tehát a beszéd, az Ige kútja a Szellem forrása. De ez olyan áttranszformált allegória, hogy sok olvasatot foglalhat még magába ezen kívül is. A „megszagolhatatlan nő” képe is találó, pláne a „mágnesezés” sebezhetőségének felvillantásával tágul világszimbólummá. Amikor már teljesen lelki a kapcsolat ember és ember között, akkor érezzük meg egymás lényének magját, azt a szubsztanciát, amit az alanyi költészetek olyannyira koptattak egészen napjainkig.

A vers folytatása még izgalmasabb: „talán léptem nyílik / titkos könyvet lapoztatva // talán halhatatlan ellenség / a lökdösődő óra”. A műveltető képző (-tat, -tet) a lapozás, lapozgatás „átadását” prezentálja az olvasók, a mindenkori befogadók felé kinyújtva szabad vegyértékű determináltságait. Jó kis vers a *Rejtély*, ahogy T. D. mondaná, annyira telitalálat, hogy tényleg a kötet élére való darab.

Aluljáró címmel le lehet fel az első ciklusban egy másik kulcsvers. A vers Tandori Dezső *Koppar köldüs* című könyvét juttatja a vajtűfülü befogadó eszébe, de ettől még több „kijelentést” is nyerhet a versmondatok által: „hánum hánum hánum / menekülnék, nem lehet / árum hánum árum / ánum sikkum ánum // menekülnék, nem lehet / át kell kelni – kiéhezett / sárga imamalom / kerekei sivatagon”. A glosszológia crescendói mögött ott van a felismerés súlya: a szomjúság az élet jó dolgai iránt mindennapos, a vágyak szűnni nem akaró ostroma ott buzog fel, ahol nem várja a gyarló psziché és a küzdelem menekülésbe csap át, a mókuserék mindaddig tart, amíg nincs szünet, de a paúzák is csak arra jók, hogy még mélyebben újraíródjon a történet. A kötet legátfogóbb érvényű verse a recenzens szerint az *Ugyanúgy*, ezért egészében közli, persze mint minden B. G.-vers, ez is rövid, szubtilis, kompakt anyagú: ha éjjel ugyanúgy állok / elfordul a végécsésze // Ha reggel ugyanúgy kelek / a lázmérő belém török // Ha déltájt ugyanúgy botlok / leáll szívenben a verés // Ha este ugyanúgy hullok / völgybe ránt a mély // Időnként ha elkopok / egy porszem csillagot talál”. Ennek a költeménynek az értelmezői horizontja olyan tág terű, hogy bőven ad támpontot a szerző világtérképéhez. Ahogy Kulcsár Szabó Ernő írta a *Törvény és szabály között* című tanulmányában (Beszédmód és horizont 1996. Argumentum Kiadó, 69. oldal): „Beszédmód (jelhasználát) és megjelenítés egymást feltételező kapcsolatára ... kizárólag a nyelvi magatartás hogyanjából következethetünk.”

„Legelvonatibb jelentésében ezért képes feltárni a műalkotás nyelvi magatartásként a szubjektum önértelmezését és világhoz való viszonyát.”

Mélyreható poétikai dilemmák kapaszkodnak egymásba B. G. monotón „hymuszában” az *Ugyanúgyban*: a fragmentumok között van egy talált nyelv, amely immár mítoszoktól mentes. S a költői képesség találja meg ezeket a töredékeket egy olyan érzéssel, aminek előfeltétele ugyan a korábbi hagyományok, szövegek ismerete, de nem azok dogmatikus megismétlése, tisztelete. Ettől a bevett irodalmi viselkedéstől tud szabadulni a Báger-féle modalitás, dikció és hanghordozás. Ahogy a *Matisse a betegségben* című szöveg tematizálja a létezést: „Miért él a tér / már tudom // világító kereszt előtt / takaró kockái alatt / bambuszbotja végén / krétakeretű kendővel / a fehér fal homlokát”.

A *Ninivébe majdnem* pedig felel rá: „És megint más a szállodában / úgy aludni: ablakom / huszonöt emelet magasából / hétméteres fekete száj őrzi”

Az előttünk konstituálódó halál árnyékán a vers lép túl, az eredet felé fordul a szöveg, a játékot igényli/igenli nem az elmúlást. Az organikus műegész illúziója helyett a szerző a permanensen keletkező, szüntelenül változó olvasat híve, nem tekinti eleve adottnak a lét állapotát s annak magyarázatát sem. A beszélő szubjektum a háttérbe vonul és átadja helyét a *nyelvnek*, az *ige* pedig testté lett, a vers új utat talál.

Báger koncepciójának erejét, hitelét nemcsak az ironikus hangütés és a kontemplatív távolságtartás adja, hanem a szintaxis rendkívüli merészsége, amely a legtisztább mondatokba is belopja az üdítő disszonanciát. A narrátor nemcsak ábrázol, maga is része az enciklopédikus képnek. Ezért itt az abszurd nem abszolút értékű, a legváratlanabb poétikai megoldás is dekódolható retorikai alakzatként működik. Ezért az *Időtáv mollban*, mint könyv, jelenkori irodalmunk egyik kellemes meglepetése, kitűnő teljesítménye. A mikrokozmoszból újabb szintézis készül Báger Gusztáv műhelyében? Lehet. A csodák türelmesen kívárnak.

Kántor Zolt